

Zakaj odpirati vprašanja o posebnih kompetencah knjižničarja kot profesionalnega bralca v knjižničnem okolju

Sabina Fras Popović in Polona Vilar

»Povej mi, kaj pa bereš?« je eno od vprašanj, s katerim se strokovni delavci v knjižnicah, ne glede na delovno mesto, ki ga zasedajo, pogosto srečajo ob razkritju svojega poklica. Vprašanje predpostavlja, da je branje del njihovega osebnega in profesionalnega življenja. Razmišljanje o pomembnosti branja za opravljanje posameznih strokovnih delovnih nalog v knjižnicah ni produkt današnjega časa, prisotno je že vrsto desetletji. Avgust Pirjevec, ki je kot teoretik in praktik postavil temelje modernega knjižničarstva v Sloveniji z delom *Knjižnice in knjižničarsko delo* (Pirjevec, 1940), je prakticiranje branja razumel kot osnovni pogoj za opravljanje dela v knjižnici, saj poudari, da »za to delo pa mora vsak knjižničar knjige, ki jih daje občinstvu, poznati« (Pirjevec, 1940, str. 60). Opozoril je tudi na tri stereotipna prepričanja, in sicer »da knjižničarji ves dan samo knjige berejo«, da se izvaja praksa, ki je »nastavljala v knjižnicah ljudi, ki so za drugo službo bili manj sposobni, vesplošno mnenje pa, da ni treba za knjižničarski poklic niti posebnega znanja niti truda« (str. 43). Vsa tri stereotipna prepričanja so v največji meri odražala nepoznavanje strokovnega dela v knjižnici. To je najpogostejše imenovano s terminom *notranja organiziranost knjižnic* in je širši javnosti še v tem stoletju ali kar tisočletju precej manj poznano, kot bi bilo potrebno za odstranitev tovrstnih stereotipnih oznak. Branje je v očeh javnosti dejavnost, ki jo knjižničarji počnejo ves čas, ob tem pa se predpostavlja predvsem užitek, hkrati je branje kot dejavnost razumljeno bolj kot hobi in ne t. i. pravo delo. Ob omenjenih treh stereotipnih prepričanjih, vezanih na knjižničarski poklic, je Pirjevec (1940) poudaril tudi način zaposlovanja v knjižnici, in sicer je bilo po njegovem prepričanju delo v knjižnici najpogostejše nagrada za uspešnost na kakšnem drugem področju, predvsem literarnem. Torej je bilo v očeh splošne javnosti branje ponovno povezano s posameznikovim lastnim zanimanjem za literarna besedila.

Odgovor na vprašanje »Kaj pa bereš?« je lahko tudi pri knjižničarjih vsak dan drugačen. Tako je posledično raziskovanje bralnih navad, kamor sodi iskanje odgovora na zapisano vprašanje pri določeni populaciji, precej izmuzljivo, na kar opozarja tudi Kovač (2024), hkrati pa prav zaradi te raziskovalne občutljivosti in splošnega prepričanja o rednem in vseprisotnem branju pri knjižničarjih postane raziskovanje bralnih navad strokovnih knjižničarskih delavcev poseben izziv.

Znanstvena monografija z naslovom *Bralna kultura v knjižničnem prostoru* in s podnaslovom *Razmisleki o poti od knjižničarja prostočasnega bralca do knjižničarja profesionalnega bralca* usmerja raziskovalni in bralčev fokus na preobrazbo knjižničarja iz prostočasnega v profesionalnega bralca in s tem zapolnjuje vrzel v znanstveni in strokovni literaturi z obravnavo problematike bralne kulture v okolju, kjer sta po pričakovanju splošne javnosti in tudi po stereotipni podobi poklica pozitiven odnos do branja in redna bralna praksa najmočnejša: torej v okolju knjižnic in pri strokovnih knjižničnih delavcih. V monografiji je razmišljanje o bralni kulturi vezano na bralne navade praviloma visoko izobraženih strokovnih delavcev v knjižnicah, osredotočeno na strokovne delavce, ki neposredno izvajajo knjižnično dejavnost ali so odgovorni za njeno načrtovanje, organiziranje, izvajanje in nadzorovanje ter umestitev knjižnične dejavnosti v poslanstvo knjižnic. Dopolnjuje jo monografija z naslovom *Vloga in razvoj bralne kulture v knjižničarstvu* (2026) s podnaslovom *Bralna kultura vodij knjižnic ter modela profesionalnega razvoja in longitudinalnega raziskovanja*, ki se, kot razkriva njen naslov, ukvarja z vodji knjižnic ter nadaljnjimi razvojnimi usmeritvami.

Raziskovalci bralnih navad uporabljajo tako kvantitativne kot kvalitativne raziskovalne metode. Tako tudi ta znanstvena monografija vključuje rezultate tako kvantitativnega merjenja bralnih navad (kar je v bistvu štetje nebralcev in bralcev, kar počne raziskava Knjiga in bralci) kot tudi bolj kvalitativnega raziskovanja o razumevanju prebranega (del v raziskavah PIAAC, PIRLS, TIMMS in PISA,¹ čeprav bi lahko način raziskovanja v določenih segmentih teh raziskav, npr. hitrost branja, kakovost razumevanja stavkov, besed, opredelili bolj kot kvantitativnega). Bralno krajino strokovnega knjižničarskega okolja v tej monografiji zarisuje seštev ek raznolikih raziskovalnih metod.

Knjižnična dejavnost je v Sloveniji normirana in opredeljena kot javna služba, kar pomeni, da se ob različnih organizacijskih dejavnikih srečujemo tudi s precej natančno opredeljenimi kompetencami in zahtevami glede stopnje izobrazbe tistih, ki izvajajo knjižnično javno službo. Knjižničarstvo je dejavnost, prepletena z različnimi postopki in procesi, ki se odvijajo v knjižnicah. Dejavnost v knjižnicah se ne zgodi sama od sebe, temveč je usrediščena ob strokovnem, odgovornem, motiviranem, visoko izobraženem

1 PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) je mednarodna raziskava bralne pismenosti za preverjanje bralne pismenosti 10 let starih učencev konec 4. razreda.

PISA (Programme for International Student Assessment) je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Raziskava poteka v triletnih cikli, starost vključenih otrok je 15 do 16 let oziroma 7. razred OŠ.

PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competences), slovensko Spretnosti odraslih PIAAC. Raziskava proučuje spretnosti odraslih starih od 16 do 65 let.

TIMMS (Trends in International Mathematics and Science Study) je mednarodna raziskava, ki proučuje znanje matematike in naravoslovja učencev 4. in 8. razreda OŠ.

posamezniku. To je posameznik, ki ga splošna javnost v slovenskem okolju najpogostejše naslavlja s terminom *knjižničar*, v strokovnem prostoru pa je prisotna raznolikost pojmovanj, ki so odvisni od posameznega zakonskega ali podzakonskega akta (npr. katalog delovnih mest v javnem sektorju ali pravilnik o imenovanju v strokovne nazive), resornega ministrstva (npr. na področju vzgoje in izobraževanja je uveljavljeno pojmovanje šolski knjižničar, na področju kulture pa poimenovanje bibliotekar, v obeh primerih sta to strokovnjaka z enako stopnjo izobrazbe). Lahko rečemo, da je to posameznik, ki s prepletom osebne zavzetosti, odgovornosti in predanosti vpliva na raven kakovosti izvajanja knjižnične dejavnosti kot javne službe in je pri tem zavezan opredeljenim strokovnim in etičnim normam svojega profesionalnega okolja.

Bibliotekarstvo kot interdisciplinarna znanstvena disciplina se tako v času pogostih razprav o pomenu in vlogi bralne kulture loteva raziskovanja enega od stereotipov o knjižničarjih v javnosti (npr. Luthmann, 2007; Pilerot in Lindberg, 2024), in sicer prepričanja o zelo razvitih bralnih navadah knjižničarjev ter njihovem dobrem poznavanju vsega ali vsaj večine bralnega gradiva. Ta monografija skozi deset poglavij nago-varja dva vsebinska sklopa, ki ju tudi Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2019) povezuje pod pojmom bralna kultura, in sicer *bralno motivacijo* in *bralne navade*, oboje pa prenaša v slovenski prostor in na področje knjižničarstva, z osredinjenjem na vprašanje o knjižničarju kot profesionalnem bralcu. Pri knjižničarju kot profesionalnem bralcu se v procesu branja povežeta, soobstajata, prekrivata in dopolnjujeta oba vidika stališč do branja, ki ju navajajo Pečjak idr. (2024), in sicer čustveni vidik stališča do branja (branje mi je všeč) in vrednotni vidik stališča do branja (branje je pomembno). Avtorice opozorijo na vpliv obeh vidikov na motivacijo za branje, pri tem pa posebej poudarijo čustveni vidik. Ob uporabi različnih metod raziskovanja v pričujoči monografiji v povezavi s tem razmišljamo tudi, kateri vidik stališča do branja prevladuje pri knjižničarju kot profesionalnem bralcu, predvsem pa ali tudi za knjižničarja kot profesionalnega bralca velja, da prevlada čustveni vidik stališča do branja. Sprašujemo se, kaj dejansko povzroča prevlada čustvenih vidikov stališč do branja pri profesionalnem bralcu, ki naj eno od temeljnih nalog svojega poklica veže na spodbujanje branja pri drugih, seveda ob upoštevanju poslanstva knjižnice, to poslanstvo pa ni enako relevantno za vse vrste knjižnic.

Prvo poglavje monografije pred bralca izriše omejitve, ki smo jih upoštevali pri raziskovanju bralne kulture. Raziskovanje bralne kulture smo vezali na knjižnični prostor v Sloveniji. Zaradi unikatnosti slovenskega knjižničnega prostora (Slovenija je npr. ena od redkih držav, ki ima zakon o dejavnosti in ne zakona o posamezni vrsti knjižnic) smo izrisali zakonitosti tega prostora, opozorili na metodološko raznovrstnost raziskovanja bralnih navad ter predstavili značilnosti tovrstnega raziskovanja

v mednarodnem prostoru. Sledi poglavje, v katerem podrobneje opredelimo elemente identifikacije prostočasnega in profesionalnega bralca ter skozi primerjalno analizo oblikujemo jasnejši pojem profesionalnega branja v knjižničarskem kontekstu. V ospredje postavimo vprašanje, kaj profesionalno branje razlikuje od branja kot osebne izbire in kako se ta razlika odraža v vsakodnevni strokovni praksi. Profesionalno branje razumemo kot temeljno metodo dela, ki presega količinsko dimenzijo bralnih navad in posega v raven refleksije, odgovornosti in strokovne presoje. S tem poglavjem vzpostavimo konceptualni most med empirično podobo bralnih navad in normativnim razmislekom o profesionalni identiteti knjižničarke kot bralke.

V nadaljevanju monografije sledi naš uvid v bralno kulturo strokovnega knjižničnega okolja. Predstavljen je pregled sodobnih raziskav, ki obravnavajo povezave med bralno kulturo in knjižničnim prostorom, pri čemer je poudarek na tistih raziskavah, ki v središče postavljajo ključni dejavnik knjižničnega prostora, in sicer knjižničarja kot strokovnjaka na tem področju. Nato predstavimo strokovne nacionalne in mednarodne smernice ter priporočila, pri katerih se osredotočimo na ključne (strokovne) kompetence, vezane na bralno kulturo. V tem kontekstu obravnavamo vprašanje ključnega dejavnika: spodbudnega strokovnega knjižničnega okolja. Strokovnega delavca v knjižnici prepoznamo kot ključni dejavnik knjižnične javne službe, zlasti pri tistih vsebinah, ki so neposredno vezane na bralno kulturo. Dejavnik razumemo kot tisto, kar dejavno (aktivno ali celo proaktivno) vpliva na uresničevanje bralne kulture. Na to vezemo še dva pojma, in sicer osebno odgovornost ter strokovno zavzetost kot pomembna dejavnika pri oblikovanih bralnih navadah knjižničarjev. V tretjem poglavju opredelimo elemente identifikacije splošnih prostočasnih bralcev ter elemente identifikacije profesionalnih bralcev ter skozi primerjavo prostočasnega in profesionalnega branja opredelimo pojem profesionalnega branja za specifično poklicno skupino, ki deluje v knjižničnem okolju. Hkrati določimo elemente tovrstnega, profesionalnega branja ter njegov pomen in vlogo za kakovostno knjižnično javno službo. Pri tem poudarimo vpliv profesionalnega branja knjižničarja na bralno kulturo različnih uporabniških skupin knjižnic in v še večji meri na vpliv na neuporabniške skupine. V naslednjih treh poglavjih se dotaknemo prvega dela empiričnih podatkov, ki so bili zbrani v okviru ciljnega raziskovalnega projekta *Bralni vzori: bralne navade strokovnih delavcev v vrtcih, šolah in fakultetah ter splošnih knjižnicah* (Haramija idr., 2025). Kombinacija teoretičnih izhodišč in empiričnih podatkov nam dovoljuje izris splošne podobe bralnih navad strokovnih delavcev v slovenskih knjižnicah, torej knjižničarjev. V nadaljevanju navedemo ugotovljene posebnosti pri strokovnih delavcih splošnih knjižnic ter pri strokovnih delavcih šolskih knjižnic, s poudarkom na preverjanju prisotnosti obeh vidikov stališča do branja, torej čustvenega vidika in vrednotnega vidika (Pečjak idr., 2024).

Vsako poglavje je opremljeno z viri in literaturo, ki so na zaključku monografije podani še kot samostojno poglavje.

Ugotovitve raziskave kažejo na izrazito prevlado žensk v knjižničarski profesiji. Na podlagi zbranih podatkov je kar 89 % zaposlenih v knjižničarstvu žensk, kar potrjuje že večkrat podano ugotovitev o feminiziranosti knjižničarskega poklica (prim. Fras Popović idr., 2025). Glede na to, da raziskava jasno kaže, da večino dejavnosti v knjižnicah opravljajo ženske, je raba ženske slovnične oblike (npr. *knjižničarka*) v poglavjih monografije, ki obravnavajo rezultate raziskave, utemeljena z empiričnimi podatki in ustreza dejanskemu stanju v profesiji. Takšna raba ne pomeni izključevanja moških kolegov, temveč jezikovno sledi dejanski spolni strukturi populacije, o kateri poroča raziskava. Uporaba ženskega slovničnega spola je torej opisna in ne normativna odločitev, skladna z načelom, da se znanstveno poročanje opira na empirično utemeljene značilnosti proučevane skupine, hkrati pa omogoča večjo identifikacijo.

Opredelitev ključnih pojmov

Raziskovanje bralne kulture v slovenskem knjižničnem prostoru je od nas zahtevalo opredelitev določenih temeljnih oziroma ključnih pojmov. Za lažje branje, doslednejše razumevanje in preglednejšo strukturo monografije podajamo opredelitev teh pojmov že v uvodnem poglavju. Na tem mestu smo opredelili tiste izbrane pojme, s katerimi se v monografiji najpogosteje srečujemo in opredeljujejo njeno vsebino. V kontekstu širšega splošnega razumevanja pa ti pojmi prinašajo večplastne opredelitve in tako lahko vplivajo na percepcijo prebranega.

Na tem mestu bomo torej predstavili opredelitev naslednjih izbranih pojmov: *branje*, *bralna kultura*, *bralne navade*, *profesionalno branje*, *knjižnica*, *knjižnični sistem*, *knjižnična mreža*, *strokovni delavec v knjižnici*, *vodstveni delavec knjižnice in vodilni delavec knjižnice*. Na opredeljene ključne pojme smo se naslanjali tako v teoretičnem delu monografije kot tudi pri interpretaciji empiričnih ugotovitev, pri oblikovanju integralnega modela bralca in pri smernicah za vzpostavitev, spodbujanje in ohranjanje organizacijske kulture, ki bralne navade uveljavlja kot temeljno metodo dela strokovnih delavcev v knjižnicah.

Branje opredeljujemo po Vilar (2017, str. 17) kot proces sprejemanja, dekodiranja in razumevanja sporočil, ki zahteva določene veščine oziroma kompetence. Vilar poudari, da branje predstavlja sredstvo za doseganje različnih ciljev v praktičnem življenju: od razumevanja, komuniciranja, delovanja do načrtovanja. Na slednje navezujemo tudi pomen branja za uresničevanje delovnih nalog in določenih delovnih procesov v knjižnicah, ki

so v največji meri pogojeni z izredno visoko razvitimi in globoko ponotranjenimi bralnimi navadami, kar usmerja od prostočasnega do profesionalnega branja.

Bralno kulturo opredeljujemo prav tako po Vilar (2017, str. 17) kot odnos posameznika in družbe do knjige kot medija in branja kot procesa. Ob tej opredelitvi upoštevamo še opredelitev iz nacionalne strategije za bralno pismenost, v kateri je bralna kultura opredeljena kot pojmovanje branja kot vrednote in motiviranosti za branje (Nacionalna ..., 2019, str. 10).

Bralne navade opredeljujemo kot bralne dejavnosti, ki jih opravljamo samodejno in z lahkoto, ne da bi bili pozorni na potek dejavnosti same. Navade so asociativne povezave med dražljaji in odzivi ter označujejo smer vedenja, ne pa njegove motivacije (Kobal Grum in Musek, 2009). Pečjak (2025) bralne navade opredeli kot ponavljajoče se vedenjske vzorce posameznika v povezavi z branjem, vključno s pogostostjo in dolžino branja, motivacijo za branje, vrstami besedil, ki jih bere, načinom dostopa do gradiva itd. Poudari tudi, da so bralne navade tesno povezane z notranjemotivacijskimi dejavniki in odnosom do branja kot dejavnosti. Opozori še, da raziskovalci bralne navade večinoma definirajo le z dvema dimenzijama – z motivacijo za branje (zunanjo in notranjo) ter z različnimi bralnimi vedenji (npr. pogostostjo in dolžino branja, številom prebranih knjig na teden/leto, preživljanjem prostega časa ob branju). Fras Popović idr. (2025) bralne navade opredelijo v kontekstu spoznavanja odnosa knjižničarjev in vodij knjižnic do branja kot redno branje leposlovnega in neleposlovnega gradiva različnih vrst, najprej za osebni namen, hkrati pa za namen profesionalnega delovanja. Pojem *navada* avtorice opredeljujejo po Duhigg (2015) kot »izbiro, ki jo vsak od nas enkrat opravi zavestno, potem pa dejanja ponavlja (nekatera tudi vsak dan), ne da bi o njih še kaj razmišljal« (str. 17). Pri tem poudarijo element samodejnosti vedenja, saj je za navade ključno, da se o njih ne odločamo vedno znova, temveč jih na določeni točki ravnanja ponotranjimo do te mere, da postane to vedenje samodejno. Fras Popović idr. (2025) koncept bralnih navad vežejo na branje kot izbiro preživljanja prostega časa (osebni namen) in metodo kakovostno opravljenega dela (profesionalni namen).

Profesionalno branje opredeljujemo kot proces branja, pri katerem med čustvenim vidikom in vrednotnim vidikom stališča do branja prevlada vrednotni vidik stališča do branja (branje je pomembno) nad čustvenim vidikom branja (branje mi je všeč) (Pečjak idr. 2024); v tej monografiji zagovarjamo stališče, da je profesionalno branje temeljna metoda dela, ki omogoča kakovostno izvajanje natančno določenih in specifičnih dejavnosti ali postopkov v okviru knjižničarstva. Profesionalnega branja v tem kontekstu ne vezemo le na prostor in čas v okviru delovnega časa in delovnega okolja, temveč tudi na trenutek, ko v procesu prostočasnega branja in vsečnega branja (torej

ko je poudarjen čustveni vidik stališča do branja) posameznik prepozna pomen tega branja za profesionalni namen. Pri profesionalnem branju je ključno tudi, da bralec ne bere samo tistega, kar mu je všeč, temveč tudi tisto, kar je pomembno, in da redno izvaja tudi globoko branje. V tej monografiji kot vsečno branje razumemo tisto branje, pri katerem si posameznik izbere bralne vsebine glede na osebni interes in zanimanje in ne glede na format (tiskano, digitalno ali zvočno gradivo). Poglobljeno branje (nekateri, npr. Schüller-Zwierlein idr., 2024, ga imenujejo počasno branje) pa pojmujeemo kot aktivni proces premišljenega in namernega branja, ki se izvaja za izboljšanje razumevanja in užitka pri branju besedila.

Knjižnico opredeljujemo po Novljan (2010) kot organizacijo, »ki z zbirko knjižničnega gradiva, informacijami in storitvami zagotavlja zadovoljevanje informacijskih, učnih, raziskovalnih, kulturnih in drugih potreb za določene skupine prebivalcev na določenem geografskem ali strokovnem področju« (str. 17).

Strokovni delavec v knjižnici je knjižničar, višji knjižničar ali bibliotekar, ki opravlja zakonsko predpisane in strokovno opredeljene knjižničarske naloge, ki so vezane tudi na posredovanje knjižničnega gradiva in posredovanje informacij iz knjižničnega gradiva. Temu dodajamo še opredelitev po Novljan (2018), ki poudari, da je strokovni delavec v knjižnici sposoben uporabnika z osebnim nagovorom povezati s knjižnično zbirko, s knjižničnim katalogom ter drugimi referenčnimi viri, kadar uporabnik ne zna ali noče razrešiti svojega informacijskega problema s samostojno izbiro virov.

Vodilni delavec knjižnice je tisti knjižničarski strokovnjak, ki ima tudi poslovodske in izvršilne pristojnosti. V slovenskem prostoru so knjižnice različno organizirane glede na pravni status, in sicer od samostojnih do pridruženih ali vključenih v notranjo organizacijsko strukturo javnega zavoda. Vodilnega delavca knjižnice smo opredelili kot posameznika, ki ima pristojnosti in kompetence uresničiti poslanstvo knjižnice, ustvariti ustrezno organizacijsko kulturo, ki spodbuja in krepi usmerjenost knjižnice k bralni kulturi in branju kot osnovni metodi dela v knjižnici.

Vodstveni delavec knjižnice je vodja na različnih nivojih organizacije in nima nujno poslovodske in izvršilne pristojnosti. Tako vodilni kot vodstveni delavec predstavljata zgled strokovne odličnosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

Knjižnični sistem je povezanost različnih vrst knjižnic med seboj za doseganje optimalnih ciljev knjižnične javne službe.

Knjižnična mreža je povezanost ene vrste knjižnic med seboj za doseganje boljše dostopnosti knjižničnih storitev za določeno skupino prebivalcev.

Prostočasni bralec je posameznik, ki v svojem prostem času občasno, pogosto ali redno bere knjige. Opredelitve vrst branja podajamo po Rupar idr. (2019). *Občasno* branje pomeni, da bralec bere redkeje kot vsaj enkrat mesečno in prebere do 10 knjig v slovenščini v zadnjih 12 mesecih, ob tem pa te knjige niso vezane na delo ali študij. *Pogosto* branje pomeni, da bere vsaj enkrat do trikrat mesečno, a še vedno prebere največ 10 knjig v zadnjih 12 mesecih, ob tem pa te prebrane knjige niso vezane na delo ali študij. *Redno* branje pomeni, da bere vsaj enkrat do trikrat mesečno in je prebral več kot 10 knjig v slovenščini v zadnjih 12 mesecih, ob tem pa te knjige niso vezane na študij ali delo. Prostočasni bralec kombinira dve življenji dobrega bralca (Wolf, 2020): prvo življenje dobrega bralca, v katerem zbira informacije in si pridobiva znanja, ter drugo življenje dobrega bralca, v katerem dobiva najrazličnejše vrste bralne zabave.

Profesionalni bralec je posameznik, ki bere knjige tudi zaradi potreb svojega dela in je lahko eden od členov v verigi za pripravo posamezne knjige, npr. avtor, ilustrator, urednik, lektor, oblikovalec, bibliotekar, ki oblikuje zapis CIP,² založnik, literarni kritik, posrednik avtorskih pravic, akviziter, knjigarnar, knjigotržec, knjižničar. Kot ključno lastnost profesionalnega bralca smo opredelili sposobnost kombiniranja prostočasnega branja, ki prvotno ni namenjeno delu, s profesionalnim branjem, rezultat katerega je lahko npr. nova knjiga, spremna beseda, zbirka, študija, priporočilo, svetovanje in vsekakor novo poglobljeno in premišljeno znanje. Značilnost profesionalnega bralca je sposobnost kombinacije poglobljenega branja in t. i. reflektivnega oziroma razmišljujočega branja, v katerem vstopa v »svoje osebno zatočišče« (Wolf, 2020, str. 171) in s tem v kontemplativno razsežnost. Slednja ni samoumevna, saj sta za njeno ohranjanje potrebna volja in čas (Wolf, 2020).

Knjižničar prostočasni bralec je za potrebe pričujoče monografije opredeljen kot strokovni delavec v knjižnici, ne glede na stopnjo izobrazbe ali strokovni naziv, torej posameznik, ki zaseda delovno mesto knjižničarja, višjega knjižničarja ali bibliotekarja ali kako drugače poimenovana delovna mesta v knjižnici (npr. direktor, vodja knjižnice, vodja službe za nabavo knjižničnega gradiva, vodja krajevne knjižnice, vodja enote za delo z uporabniki, vodja informacijske službe, vodja območnosti, vodja enote za podporo raziskovalcem), ki po sistemizaciji sodijo v knjižničarstvo, in bere knjige večinoma v prostem času in za potrebe preživljanja prostega časa. Pri branju povezuje pridobivanje informacij in različne vrste bralnih zabav. Branje mu pomeni vrednoto, vendar branja v prostem času ne povezuje s profesionalnim branjem za potrebe kakovostno opravljenega dela v knjižnici. Po količini prebranega sodi med redne in pogoste bralce.

2 Cataloging in publication (v nadaljevanju CIP) je kratica za kataložni zapis o publikaciji. Zapis CIP je nepopolni bibliografski zapis, ki ga pri nas dobi publikacija pred natisom. Med drugim omogoča sledljivost publikacij, kar je pomembno za pridobivanje obveznih izvodov.

Knjižničar profesionalni bralec je za potrebe pričujoče monografije opredeljen kot strokovni delavec v knjižnici, ne glede na stopnjo izobrazbe ali strokovni naziv, torej posameznik, ki zaseda delovno mesto knjižničarja, višjega knjižničarja ali bibliotekarja ali kako drugače poimenovana delovna mesta v knjižnici, ki po sistemu sodijo v knjižničarstvo. Praviloma je zaposlen na delovnem mestu v knjižnici, na katerem je neposredno vezan na trikotnik: (ne)uporabnik – knjiga – knjižničar, lahko pa je zaposlen tudi na vodilnem delovnem mestu. Po količini prebranih knjig sodi med intenzivne bralce, torej takšne, ki presežejo opredelitev rednega in pogostega bralca, saj bere tedensko, bere tako v delovnem okolju kot drugih okoljih, saj branja ne prakticira le na delovnem mestu ali v domačem okolju. Knjižničar profesionalni bralec je viden bralec, torej takšen, pri katerem se opazi, da bere tudi v javnosti. Med branjem knjige v prostem času ga lahko vsebina knjige miselno prestavi v delovno okolje (torej ko bere knjigo, ga ta na določeni točki vsebine miselno prestavi v delovno okolje, npr. komu bi to knjigo lahko svetoval, kateri skupini bi to pravljico pripovedoval, kateri študenti bi to knjigo potrebovali). Njegovo delovno področje v knjižnici je v največji meri vezano na svetovalno delo, strokovno delo z uporabniki, lahko tudi strokovno delo z gradivom ter različna področja vseživljenjskega učenja (od najmlajših do najstarejših prebivalcev). Bere tudi elektronske knjige (e-knjige), posluša zvočne knjige (zvočnice) in spremlja podkaste. Redno, kar pomeni vsaj enkrat mesečno, bere strokovno in znanstveno literaturo s svojega delovnega področja. Če nekoliko slikoviteje ponazorimo, zanj je značilno, da ima poleg pametnega telefona ob sebi praviloma tudi knjigo.

Literatura

- Duhigg, C. (2015). *Moč navade: zakaj počnemo, kar počnemo, in kako lahko to spremenimo*. UMco.
- Fras Popović, S., Vilar, P. in Javrh, P. (2025a). Raziskovanje bralnih navad in bralne kulture slovenskih knjižničarjev: metodološka izhodišča. *Organizacija znanja*, 3(1/2). <https://doi.org/10.3359/oz2530004>
- Fras Popović, S., Vilar, P. in Javrh, P. (2025b). Public libraries and encouragement of reading and reading competencies of adult citizens. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 68(1), 137–166.
- Haramija, D., Fras Popović, S., Ivanuš Grmek, M., Javrh, P., Jančič Hegediš, P., Jug, T., Kovač, M., Licardo, M., Mithans, M., Ograjšek, S., Pečjak, S., Puncer, M., Šek, P., Švab, K., Usenik, J., Vilar, P. in Voršič, I. (2025). *Bralni vzori: raziskava bralnih navad strokovnih delavcev v vrtcih, šolah ter splošnih knjižnicah*. Univerzitetna založba, Pedagoška fakulteta. <https://doi.org/10.18690/um.pef.2.2025>

- Kobal Grum, D. in Musek, J. (2009). *Perspektive motivacije*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Luthmann, A. (2007). Librarians, professionalism and image: stereotype and reality. *Library review*, 56(9), 773–780. <https://doi.org/10.1108/00242530710831211>
- Model. (2014). V *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2., dopolnjena in deloma prenovljena izd.). <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4495267/model?FilteredDictionaryIds=133&View=1&Query=model>
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030. (2019). Republika Slovenija, Vlada Republike Slovenije. https://www.acs.si/wp-content/uploads/2020/01/Nacionalna_strategija_za_razvoj_bralne_pismenosti_za_obdobje_2019-2030.pdf
- Novljan, S. (2010). Knjižnica za ustvarjalno učenje. V M. Steinbuch (ur.), *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi: knjižnično informacijsko znanje* (str. 13–110). Zavod RS za šolstvo.
- Novljan, S. (2018). Knjižničar informator, empatični povezovalc. *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 62(1-2), 9-36. <https://doi.org/10.55741/knj.62.1-2.13822>
- Pečjak, S. (2025). Nekateri napovedniki bralnih navad vzgojiteljev, osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev. V D. Haramija (ur.), *Bralni vzori 2* (str. 5–22). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.pef.8.2025.1>
- Pečjak, S., Pirc, T. in Vogrinčič Čepič, A. (2024). Reading motivation profiles in children and adolescents. *Pedagoška obzorja*, 39(2), 84–102. <https://doi.org/10.55707/ds-po.v39i2.133>
- Pilerot, O. in Lindberg, J. (2024). Much of librarians' work is invisible, but do they want to conceal what they do from us?. *Information Matters*, 4(7), 1-3. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4899705>
- Pirjevec, A. (1940). *Knjižnice in knjižničarsko delo*. Družba sv. Mohorja.
- Rupar, P., Blatnik, A., Kovač, M. in Rugelj, S. (2019). *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019*. UMco.
- Schüller-Zwierlein, A., Mangen, A., Kovač, M. in van der Weel, A. (2024). Zakaj je pomembno branje na višji ravni. *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti*, 68(1), 43–73. <https://doi.org/10.55741/knj.68.1.3>
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

- Vilar, P., Fras Popović, S. *Vloga in razvoj bralne kulture v knjižničarstvu: bralna kultura vodij knjižnic ter modela profesionalnega razvoja in longitudinalnega raziskovanja*. (v tisku). Znanstvena založba Filozofske fakultete UL. (v tisku)
- Wolf, M. (2020). *Bralec, vrni se domov: beroči možgani v digitalnem svetu*. Cankarjeva založba.